

Stručni rad

IZAZOVI PEDAGOŠKOG SAVJETODAVNOG RADA S UČENICIMA

Prof. Nikola Vuković, pedagog, izvrsni savjetnik
Osnovna škola Đurđevac

Sažetak:

Jedan od najvažnijih poslova školskog pedagoga je savjetodavni rad s učenicima. Pedagoško savjetovanje predstavlja izazov u radu školskog pedagoga, a provodi se gotovo sa svim učenicima škole u kojoj radi pedagog. Savjetovanje se odvija u svakodnevnom situacijama u školi, a provode ga sudionici odgojno-obrazovnog procesa u neformalnim, kao i u formalnim situacijama. Učenici jedni drugima daju savjete u svezi nastave, izvannastavnih aktivnosti, učenja, druženja igre i sl. Isto tako učitelji svakodnevno mogu savjetovati učenike o različitim situacijama iz školskog i svakodnevnog života. Naravno, učitelji jedni druge pomažu i savjetuju pa se i takav oblik komunikacije naziva savjetovanje. Međutim, savjetovanje kao forma profesionalnog djelovanja naziva se formalno savjetovanje i određeno je pojedinim stručnjacima, a u prvom redu školskim pedagozima i psiholozima. Pedagoško savjetovanje koje provode školski pedagozi mora pružati pomoć, podršku i usmjeravanje učenicima kako bi oni mogli prepoznati svoje jake strane te doći do rješavanja određenog problema vezanog za temu savjetovanja. Pedagoško savjetovanje mora biti planirana i vrlo kvalitetno osmišljena aktivnost školskog pedagoga. U školi se provodi školsko savjetovanje koje možemo podijeliti na savjetovanje u širem smislu te na savjetovanje u užem smislu. Savjetovanje u širem smislu odnosi se na cjelokupnu odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj pedagog djeluje, a savjetovanje u užem smislu odnosi se na pojedinca. Da bi školski pedagog kvalitetno provodio pedagoško savjetovanje, potrebno je stalno stručno usavršavanje. Pedagoško savjetovanje odnosi se podjednako na odgojne i na obrazovne procese u školi.

Ključne riječi: komunikacija, pedagoški proces, školski pedagog, unaprjeđenje rada

1. Pedagoško savjetovanje u radu školskog pedagoga

Učenje je jedno od glavnih područja pedagoškog savjetodavnog rada školskog pedagoga. Pedagoško savjetovanje je sredstvo odgoja, ali i samoodgoja koje se primjenjuje u životnim situacijama učenika kako bi se otvorile mogućnosti za učenjem znanja i vještina pomoću kojih učenici mogu prevladati određene životne ili školske poteškoće. [2] Pedagoško savjetovanje proizlazi iz čitavog niza odgojno-obrazovnih aktivnosti koje imaju različite sadržaje i koje rezultira stvaranjem novih sadržaja vezanih za buduće djelovanje. Ne odnosi se samo na rješavanje određenih problema, već je sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa te komunikacije između učenika i učitelja. Školski pedagog je profesionalac koji ima specijalistička znanja i umijeća stečena tijekom studija, koja su usavršena u dnevnoj pedagoškoj praksi. Zbog toga je stručnjak za svoje radno područje pa ima pravo na monopol u obavljanju određenih poslova uključenih u ostvarivanje njegove uloge, koji su određeni u programu rada škole. [4]. Suvremene škole pretpostavljaju visoku razinu kvalitete i otvorenosti prema promjenama, a unaprjeđenje suvremenosti škole sa sobom povlači i veću obvezu školskog pedagoga koja se treba temeljiti na otvorenosti prema stalnim promjenama, razvitku i unaprjeđenju načina svoga rada. Školski pedagog je kompetentni stručnjak koji svojim djelovanjem i ulogom u školi stvara povoljni školski milje za razvoj svih učenika i podlogu za uspješno pedagoško savjetovanje [7].

Pedagoško savjetovanje učenika vid je odgojnog djelovanja pedagoga u školi. Taj dio posla pedagoga uključuje dobro poznavanje osobina pojedinca kroz stalno promatranje, vrednovanje i usmjeravanje učenika i skupina učenika u školskom radu, kako bi stvarao ozračje pogodno za njihov cjelokupni razvoj, ali i prepoznao potencijalne probleme s kojima se učenici suočavaju [1]. Iz navedenog proizlazi da je jedna od osnovnih zadaća školskog pedagoga da putem pedagoškog savjetovanja pokriva sve odgojno-obrazovne te da pokuša detektirati emocionalne i socijalne probleme učenika. Učenik koji zna koji je problem, o njemu govori i sam odlučuje o promjenama i načinima koji ga dovode do rješenja problema i ostvarenja ciljeva. Školski pedagog kao savjetnik tijekom tog procesa strpljivo i aktivno sluša učenika, potiče njegovu samostalnost te ga podržava i vodi prema ostvarenju njegova cilja. Osnovni zadatak školskog pedagoga prilikom pedagoškog savjetovanja je uspostavljanje interpersonalnih odnosa koji će kod učenika potaknuti samoaktivnost i pomoći mu u osobnom sazrijevanju. Prilikom procesa savjetovanja školski pedagozi susreću se s različitim osobnostima subjekata savjetovanja koji u savjetodavni odnos unose svoj kontekst, svoja gledišta i uvjerenja. Iz tih razloga školski pedagog mora biti sposoban poštivati i uvažavati široki raspon stavova, uvjerenja, postupaka, kulturalnih pitanja, osjećaja i slika o sebi koji se mogu pojaviti kako bi uopće bio sposoban pokušati razumjeti život i poglede na svijet na način na koji ih subjekt savjetovanja vidi. Jedino u tako postavljenom savjetodavnom odnosu školski pedagozi mogu djelovati kao pravi pomagači, a subjekti savjetovanja mogu napredovati u rješavanju svojih problema. Školski pedagozi bi kroz svoje profesionalno djelovanje trebali stjecati i kontinuirano usavršavati vještine savjetovanja. U savjetodavnom području rada pedagog [5] razlikuje formalnu i stvarnu kompetenciju za rad. Formalna kompetencija odnosi se na kvalifikaciju pedagoga tijekom fakultetskog obrazovanja, dok stvarna kompetencija uključuje:

- osobne kompetencije – osobna obilježja pedagoga kao osobe i stručne osobe koja može poboljšati ili otežati njihovu savjetodavnu funkciju,

- razvojne kompetencije – organizacijski aspekt razvoja pedagoga kao stručne osobe u vođenju odgojno-obrazovnih procesa,
- stručne kompetencije – usmjerene na poznavanje odgojno-obrazovnih procesa,
- akcijske kompetencije – usmjerene na djelovanje pedagoga u praksi,
- socijalne kompetencije – stil pedagoškog vođenja i komunikacije sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Važno je naglasiti akcijske kompetencije školskog pedagoga jer one označavaju izravno praktično djelovanje školskog pedagoga na području odgoja i obrazovanja u školi, a tu svakako spada i savjetodavni rad. Od prvih početaka uvođenja uloge školskog pedagoga u škole, njegova uloga se mijenjala i oscilirala, no on je, usprkos ovome, ostao jedan od glavnih nositelja promjena u školama. Prvi poslovi, zadatci i ciljevi rada pedagoga uvelike su se promijenili do današnjeg dana ako se na umu ima činjenica da se pedagoška djelatnost u školama u Republici Hrvatskoj ostvaruje više od šezdeset godina. Unaprjeđivanje odgojno-obrazovnog rada prikupljanjem podataka, promatranjem i opisivanjem promjena, ostvarivanjem zajedničkih programa te vrjednovanje rada zajedno sa svim sudionicima, glavna je zadaća i uloga školskog pedagoga. Jedna od važnijih uloga školskog pedagoga jest da se radom kroz stručne skupove te u sklopu stručnog usavršavanja radi na unaprjeđivanju nastavnih sadržaja koji će pridonositi uspješnijoj nastavi. Školski pedagog kao stručnjak aktivno inicira odvijanje svih faza odgojno-obrazovnog procesa, tj. njegovo planiranje, programiranje, ostvarivanje, vrjednovanje te unaprjeđivanje. Jedna od najvažnijih zadaća pedagoga je i stvaranje prepoznatljivog identiteta škole koji za cilj ima motivirati, angažirati i otkrivati svakog pojedinca u njoj [7]. Ne smije se zanemariti uloga pedagoga u formiranju osobnosti i karaktera učenika u školi. Školski pedagog neposredno sudjeluje u odgoju učenika vodeći se predavanjima, radionicama te individualnim i savjetodavnim radom, dok je posredno djelovanje vidljivo uvođenjem novih programa rada, inovacija u radu, tematskim predavanjima te savjetodavnim radom s učiteljima, razrednicima i roditeljima. Dakle, može se zaključiti da je pedagog zasigurno jedan od glavnih stručnjaka u odgoju i obrazovanju te vodeći koordinator poslova i inicijator promjena u školskom sustavu.

2. Individualni savjetodavni rad s učenicima

Misija rada školskog pedagoga usmjerena je na učenike, njihov osobni i socijalni razvoj, na učenje i pomoć učenicima na putu formiranja njihove karijere. Važno je naglasiti da je školski pedagog u školi radi svih učenika, a ne samo za pojedine skupine učenika kao što su učenici s teškoćama, učenici s problemima u ponašanju ili samo za darovite učenike. Pedagoško savjetovanje može se odvijati individualno ili grupno, ovisno o području ili temi savjetovanja. Savjetovanje može biti planirano, ukoliko ga je zatražio subjekt (učenik, roditelj, učitelj) ili na zahtjev pedagoga kako bi se ostvarili određeni ciljevi. Savjetovanje također može biti planirano ili neplanirano, uslijed nekog iznenadnog povoda [3]. U rješavanju lakših poteškoća neće biti potrebno mnogo susreta, no kod uklanjanja težih poteškoća potrebno je mnogo vremena i strpljenja. Školski pedagog treba pokušati ostvariti potpuni uvid u sve čimbenike koji učeniku predstavljaju problem da bi ih neutralizirali. Individualni savjetodavni rad s učenicima najčešće se organizira kada učenik samostalno ne može riješiti svoje probleme. Problemi najčešće proizlaze iz emocionalne sfere, obiteljskih problema te poteškoća u prilagođavanju socijalnoj sredini kojoj pripada. Najčešći problemi vezani su uz učenje, odnos s vršnjacima, komunikaciju putem društvenih mreža, promjenu škole, rastavu roditelja, bolest nekog od ukućana i sl.

Pedagoško savjetovanje se prema tome može odrediti kao proces pružanja pomoći s namjerom da se učeniku pomogne razumjeti njegov životni položaj i uskladiti vlastite aktivnosti i postupke s mogućnostima; odnosno osposobljavanje učenika da razumije sebe, osvijesti svoje interese, mogućnosti i okruženje u kojem se nalazi [4]. To predstavlja izazov u radu školskog pedagoga na području savjetodavnog rada s učenicima. Učenici dolaze na savjetovanje zbog uvjerenja da su bespomoćni u određenoj situaciji, a uloga školskog pedagoga se očituje u tome da ih on ne održi u tom uvjerenju. Važna zadaća školskog pedagoga je da s učenicima ostvari dobar odnos, da im da do znanja da mu je stalo do njih te da je spreman pomoći ukoliko će mu učenici povjeriti svoj problem. Za uspješno savjetovanje poželjno je kreirati pozitivnu atmosferu te ugodno ozračje kako bi tijekom savjetovanja bio što lakši. Zadaće savjetovanja sastoje se od praćenja te usmjeravanja razvoja, pomoći u otklanjanju poteškoća, pomoći pri pronalasku izgubljenog samopouzdanja, omogućavanja učenicima boljeg upoznavanja vlastite ličnosti, izgrađivanja osobe kako bi ona mogla preuzeti odgovornost za vlastite postupke te na koncu, pomoći pri aktualizaciji zdrave ličnosti. Nakon što se učenik obratio za pomoć, školski pedagog procijenit će koliko će susreta biti potrebno da bi se otklonio problem. U savjetovanje s učenicima školski pedagog će svakako uključiti i roditelje te, ukoliko je potrebno, i učitelje koji rade s učenicima. Kako bi školski pedagozi mogli primjereno odgovoriti na sve potencijalne poteškoće s kojima se učenici susreću, trebaju biti široko educirani. U tom smislu važno je istaknuti da su samo rijetki ljudi rođenjem talentirani toliko da su već svojim darom primjereni stručnjaci za savjetodavan rad. Većina posao savjetodavca mora naučiti, permanentno se obrazovati i formirati na osnovu vlastitog iskustva.

3. Iz prakse školskog pedagoga; pedagoški razgovor

Razgovor je temeljna ljudska aktivnost koja se događa više puta u danu, a sadržaj može biti vrlo različit – od razgovora o cijenama u supermarketu do dugog telefonskog razgovora s bliskim prijateljem o nekim životnim pitanjima. U razgovor će stupiti i osobe koje se ne poznaju – na autobusnoj stanici s neznancem možemo razgovarati o kašnjenju autobusa ili o vremenu. Ti svakodnevni razgovori podrazumijevaju mnogo različitih okvira u kojima se odvijaju, kao i pravila koja se poštuju i koje sugovornici doživljavaju kao zajedničko znanje. Za razliku od takva razgovora, institucionalni je razgovor važno sredstvo rada u mnogim poslovima – prodajni predstavnici razgovaraju sa svojim klijentima, liječnici razgovaraju sa svojim pacijentima, konobari s gostima i učitelji sa svojim učenicima [6]. Na osnovu dugogodišnje prakse pružanja savjetodavnih usluga učeniku ili grupi učenika, preporuka je da se pedagoški razgovor odvija uz punu pažnju prema korisniku savjetovanja, da se učenik uvažava bez obzira na njegove karakteristike i vrstu problema koje je tema pedagoškog razgovora ili savjetovanja. U razgovoru s učenicima školski pedagog treba biti naklonjen učeniku, ohrabrivati ga i pokloniti mu povjerenje te mu pružiti podršku. S učenicima treba voditi iskren i otvoren razgovor tako da se učenici oslobode i izreknu svoje misli i osjećaje. U takvom razgovoru učenici će polako otkrivati sebe te će postupno iznositi svoje osjećaje i misli. Posebno valja naglasiti empatiju školskog pedagoga prema učeniku na način da ga razumije, podržava i shvaća. Vrlo važno je aktivno slušanje koje se manifestira na način da slušamo učenika bez prekida, da školski pedagog izbjegava osobne reakcije te da se suzdrži od njih. Učenicima trebamo pokazati zanimanje za izrečeno, dopustiti im pauze i posvetiti im potpunu pažnju. Aktivno slušanje

podrazumijeva i postavljanje jasnih pitanja od strane školskog pedagoga, nikako nije dobro odgovarati na svoja pitanja te je važno dati učeniku vremena da razmisli o pitanju koje je školski pedagog postavio. Profesionalno usmjeravanje i informiranje područje je rada školskog pedagoga u kojem pedagoško savjetovanje dolazi do izražaja. Školski pedagog nastoji da svaki učenik bude svjestan svojih sposobnosti, vještina i potencijala, ali i svojih mana i vrlina. U savjetodavnom radu školski pedagog će učenicima dati važne i temeljne informacije kako bi učenici riješili svoje probleme. Važan dio rada školskog pedagoga je da suradnjom s ravnateljem škole i s učiteljima oblikuje školsko okruženje u kojem će se učenici osjećati sigurno i zdravo te poticajno okruženje u kojem će učenici prepoznati vrijednosti, pravila i vjerovanja koja će ih usmjeriti prema izboru budućeg zanimanja i na kraju prema odabiru karijere. U tom smislu podrška školskog pedagoga je od izuzetnog značaja. Školski pedagog kao savjetnik pomaže učenicima u samoprocjeni i samorazumijevanju, profesionalnoj orijentaciji te prilagodbi na svake promjene.

4. Zaključak

Posao školskog pedagoga godinama se mijenja. Od uvođenja školskog pedagoga u škole Republike Hrvatske prošlo je više od šezdeset godina. Bez obzira na još uvijek neprepoznatu važnost i rad školskih savjetnika, njihova je funkcija godinama evoluirala i više se ne odnosi samo na promjene rasporeda, obavljanje ostalih administrativnih poslova ili bavljenje problematičnom djecom. Školski su pedagozi uključeni u razvoj kurikuluma, individualno i grupno savjetovanje, konzultacije, psihoedukacije, intervencije, savjetovanje učitelja i ravnatelja. Njihove odgovornosti uključuju pomaganje učenicima na području osobnog/društvenog razvoja i razvoja karijere pa trebaju biti kompetentni i voljni raditi s iznimno raznolikom skupinom pojedinaca. Školski pedagozi često prvi uvide postojanje problema kod nekog učenika, učitelja ili cijele škole te njihova uloga sve više dobiva na važnosti. Zbog znatnih promjena, koje su izražene gotovo svakodnevno, može se očekivati da će njihov rad i važnost biti sve veći u budućnosti. S tim u vezi javlja se potreba za redizajniranjem programa školovanja školskih pedagoga za cjelokupan odgojno-obrazovni rad. Izazovi pred školskim pedagozima svakako se odnose na definiranje njihove uloge u suvremenoj školi. Javlja se potreba što većeg istraživanja rada školskog pedagoga, a posebno na području savjetodavnog rada. Međuresorna suradnja također je bitan čimbenik u razvoju savjetodavnog rada školskih pedagoga. Unaprjeđenje rada i stalno stručno usavršavanje školskih pedagoga praktičara preduvjet su za kvalitetniji savjetodavni rad školskog pedagoga s učenicima, kao i sa svim drugim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Od školskih pedagoga očekuje se aktivan angažman na promjenama unutar odgojno-obrazovnog sustava, a s ciljem unaprjeđenja rada s učenicima.

6. Literatura

- [1.] Jurić, V. (2004) *Metodika rada školskoga pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
- [2.] Hechler, O. (2012) *Pedagoško savjetovanje: Teorija i praksa odgojnog sredstva*. Zagreb: Erudita.
- [3.] Pažin-Ilakovac, R. (2015), Od savjetodavnoga rada do pedagoškog savjetovanja u školi. *Magistra ladertina*, 10(1): 49-63
- [4.] Staničić, S., Resman, M. (2020) *Pedagog u vrtiću, školi i domu*, Zagreb, Znamen,
- [5.] Šnidarić, N. (2009) Školski pedagog i funkcija pedagoškog vođenja škole. *Napredak*, 150 (2), str. 190-208
- [6.] Vrcelj, S. (2020.), *Pedagoško savjetovanje*, Filozofski fakultet, Rijeka
- [7.] Vuković, N. (2011) Izazovi školskom pedagogu. *Napredak*, 152 (3-4), str. 551-568.
- [8.] Zuković, S. i Slijepčević, S. (2017) Komunikacijska kompetentnost u funkciji savjetodavnog rada školskog pedagoga. U: Turk, M., ur. *Suvremeni izazovi u radu (školskog) pedagoga: Zbornik u čast Stjepana Staničića*. Rijeka: Filozofski fakultet, str. 236-250.